

Antipalus varipes (Meigen, 1820) ensi kerran Suomessa (Diptera: Asilidae)

Heikki Vasamies

A female of the robberfly species *Antipalus varipes* (Diptera: Asilidae) was photographed in Taipalsaari, southeastern Finland, in 2017 by Heikki Vasamies and Esa Sojamo. This is the first record of the species from the country. *Antipalus varipes* is very rare in northern Europe and it is on the red list in Sweden and Denmark. The Finnish Deference Forces shooting ranges on the sandy soils of Taipalsaari are well known for their valuable insect fauna.

Heikki Vasamies, SLL ry / Suomen Luonto, Itälahdenkatu 22 b, 00210 Helsinki. Email: heikki.vasamies@sll.fi

Olin 4.7.2017 kesälomareissulla Taipalsaareissa. Aamu valkeni monien koleiden päivien jälkeen niin kauniina ja lämpimänä, että päätin tehdä pienen perhosretken kameran kanssa. Kuljin tien varsia armeijan harjoitusalueen lähetyvillä Taipalsaaren koillisosassa ja kuvailin varsin vilkkaasti lentäviä päiväperhosia. Tiellä vastaan käveli toinen kameralla varustautunut hahmo, jonka tunnistin lintuharrastuksen kautta tutuksi Esa Sojamoksi. Tutkimme ja kuvasimme yhdessä tienvarren hyönteiselämää. Tienreunan hiekkaisen reunavallin päällä silmiimme osui kuivalla puunoksalla kiipeilevä isokokoinen petokärpänen.

Tutkiskelimme sitä hetken, ja Esa otti muutaman kuvankin. Lajista ei kummallakaan ollut mitään käsitystä, ja tapaus unohtui pian perhosten lentäessä ympärillä.

Kun säitä piisasi, olin taas seuraavana päivänä 5.7.2017 samoilla kulmilla kuvaamassa. Tällä kertaa samainen kärpänen päivysti niin näkyvästi kasvin lehdellä hiekkavallin päällä, että se sai ansaitsemansa huomion, ja otin siitä muutaman kuvan sarjan (Kuva 1–2). Vaikken Dipteroita juuri tunnekaan, ajattelin yrittää määrittää lajin kotona kirjallisuuden avulla.

Kirjoista ei ollut apua, mutta onneksi verkosta löytyy mitä vain! Fritz Geller-Grimmin sivusto Robberflies.info tarjosi mahdollisuuden vertailla Saksassa tavattuja lajeja. Tiesin ennestään yleisen petokärpäsen *Tolmerus atricapillus* ja olin oletanut kuvanneeni sen, mutta nyt mikään yksittäinen tuntomerkki ei tuntunut osuvan kohdalleen. Kuvaamani petokärpänen oli väritykseltään varsin hailakka, sen ruumiissa oli paljon punaruskeita sävyjä, ja naamakarvoja oli selkeästi kahden värisiä, siten että kaikki alimmat olivat valkoisia ja ylimmät tummia. Myös selän etuosan karvoitus oli hyvin lyhyttä. Oudoin piirre yksilössä oli kuitenkin sivulta katsottuna pyöreän kupumainen mustahko hypopygiumin yläosa. Peräpään alaosa oli myös kupera ja kirkkaan kellanpunaruskea. Voisiko kyseessä olla harvinainen kaakonpetokärpänen *Tolmerus pyragra*? Löytöpaikka voisi sopia lajin esiintymiskuvaan.

Moni tuntomerkki tuntui sopivan paremmin *T. pyragra*-petokärpäseen kuin yleisempään lajiin *T. atricapillus*, mutta otuk-

sen peräpää ihmetytti yhä. Tässä vaiheessa tunsin että tarvitsen apua, laji ei määrity omin voimin. Lähetin kyselyn Luomukseen Jere Kahanpälle ajatuksella että laji voisi olla *T. pyragra*. Kahanpää ei vahvistanutkaan uskoani, vaan suureksi hämmästyksekseni ilmoitti, ettei itsekään ole aivan varma siitä mikä laji on kysymyksessä. Hän sanoi lähettävänsä kuvani Saksaan Geller-Grimmille.

Kuvat 1. *Antipalus varipes*-naaras. ES: Taipalsaari 2017 (kuva Heikki Vasamies). A female of *Antipalus varipes* photographed in Finland, Taipalsaari (photo: Heikki Vasamies 2017).

Kuva 2. *Antipalus varipes*-naaras. ES: Taipalsaari 2017 (kuva Heikki Vasamies). A female of *Antipalus varipes* photographed in Finland, Taipalsaari (photo: Heikki Vasamies 2017).

Jo muutaman päivän päästä tuli vastaus Saksasta Danny Wolfilta: kyseessä on *Antipalus*-suvun laji, luultavasti ainoa Pohjois-Euroopassa tavattava laji *Antipalus varipes*. Lisää ja isompia kuvia monesta suunnasta kaivataan.

Muistin myös Sojamon kuvanneen petokärpästä, ja pyysin häneltä kuvaa. Saatuaani kuvan oli helppo todeta, että kyseessä oli sama laji, todennäköisesti jopa sama yksilö. Lähetin omat originaalini ja Sojamon kuvan Kahanpäälle, ja niistä laji saatiin varmistettua.

Antipalus varipes, ruotsiksi Stor sandrovfluga, on lämpöä rakastava laji, joka viihtyy ruotsinkielisen nimensä mukaisesti avoimilla hiekkakentillä, hiekkaisissa metsänreunoissa ja männiköissä. Säännöllinen esiintymisalue ulottuu Espanjasta Keski-Euroopan yli Etelä-Venäjälle (Geller-Grimm 2013).

Laji esiintyy pohjoisimmillaan Saksassa, Puolassa ja Liettuassa, harvinaisena ja uhanalaisena myös Tanskassa (CR) ja Ruotsissa (VU). Ruotsista tunnetaan muutamien hävinneiden 1800-1900-luvun esiintymien jälkeen viime vuosilta vain muutama havainto (Cederberg & Engelmark 2006).

Kirjallisuus

Cederberg, B. & Engelmark, R. 2006: ArtDatabanken: *Antipalus varipes*, Stor sandrovfluga. URL <http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/100321>.

Geller-Grimm, F. 2013: Fauna Europaea: Asilidae. - In: Beuk, P. & Pape, T. (toim.) Fauna Europaea: Diptera Fauna Europaea version 2017.06. URL <http://fauna-eu.org>

